

Monitor Bouwketen

Voorjaar 2017

eib

Economisch Instituut
voor de Bouw

Monitor Bouwketen

Het auteursrecht voor de inhoud berust geheel bij de Stichting Economisch Instituut voor de Bouw. Overnemen van de inhoud (of delen daarvan) is uitsluitend toegestaan met schriftelijke toestemming van het EIB. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen en dergelijke, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Juni 2017

Monitor Bouwketen

Voorjaar 2017

Nylas Visser

Inhoudsopgave

Conclusies op hoofdlijnen	5
1 Bouwketen	9
1.1 Recente ontwikkelingen	9
1.2 Conjunctuur bouwketen	13
2 Architectenbureaus	15
3 Ingenieursbureaus	16
4 Bouwbedrijven	17
5 Installatiebedrijven	18
Bijlage A De opbouw van de monitor	19

Conclusies op hoofdlijnen

Deze rapportage beschrijft de recente conjuncturele ontwikkelingen in de bouwketen. De bouwketen is daarbij in de volgende schakels opgedeeld: architectenbureaus, ingenieursbureaus, bouwbedrijven en installatiebedrijven. In de totale bouwsector was in het afgelopen half jaar opnieuw sprake van een zeer krachtige productiegroei. Alle conjunctuurindicatoren wijzen voor de komende periode op een stevige productiegroei en een banengroei bij alle schakels in de bouwketen. De bouwbedrijven, ingenieursbureaus en architectenbureaus profiteren van de groei in de bouw en zagen een verbetering in de werkvoorraad. De installatiebedrijven lieten een kleine teruggang in de werkvoorraad zien, maar verwachten een verbetering of stabilisatie van de orderportefeuilles in de komende drie maanden. In de laatste maanden bleven de orderportefeuilles in de woningbouw en de utiliteitsbouw schommelen rond het hoge niveau van vlak voor de crisis. In de gehele bouwketen verwachten de bedrijven per saldo een groei van zowel het personeelsbestand als de omzet. De werkgelegenheidsverwachtingen van de bedrijven in de bouwketen zijn inmiddels voor het vijfde opeenvolgende half jaar per saldo positief en worden nu ook zichtbaar in de werkgelegenheidscijfers.

Recente economische ontwikkelingen

Het Nederlandse bruto binnenlands product (bbp) is in het eerste kwartaal van 2017 met 3,2% (2,7% na correctie voor aantal werkdagen) gegroeid ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2016. Deze groei wordt breed gedragen door een hogere uitvoer, meer investeringen en consumptie.

De bouwproductie lag in 2016 7% hoger dan 2015. Daarbij was de woningbouw opnieuw de motor. De hogere mobiliteit op de woningmarkt en de lage rente zijn de factoren achter de forse groei van de woningbouw. Ook de omzet groeide in het eerste kwartaal van 2017 opnieuw hard; de waarde van de omzet in de burgerlijke en utiliteitsbouw lag 9,6% hoger dan in dezelfde periode een jaar eerder. Ook de omzet van de grond-, water- en wegenbouw noteerde een forse waardestijging van ruim 4,6%.

De toegevoegde waarde van de bouw groeide in het eerste kwartaal van 2017 met 5,7% ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder. Daarmee laat de bouwsector de hoogste groei van alle bedrijfstakken zien. De toegevoegde waarde van de bouw groeide met 0,8% ten opzichte van het voorgaande kwartaal.

Het aantal faillissementen nam in het eerste kwartaal van 2017 iets toe, maar ligt lager dan in dezelfde periode vorig jaar. De werkgelegenheid binnen de bouw is in dezelfde periode toegenomen, deze toename zit vooral bij de zelfstandigen. De vacaturegraad is in het eerste kwartaal van 2017 ten opzichte van de periode ervoor gestegen van 24 naar 32 vacatures per duizend banen. Verder is het aantal verleende bouwvergunningen voor nieuwbouwwoningen na een dip eind 2015 weer bezig met een opmars. Over het gehele eerste kwartaal werden 16.283 woningen vergund, ruim 48% meer vergeleken met dezelfde periode vorig jaar.

Conjunctuur bouwketen

Van alle bedrijven in de bouwketen verwacht ruim vier op de tien een toename van de omzet in de komende drie maanden. Het aandeel bedrijven dat van een omzetsdaling uitgaat, is ten opzichte van de najaarsmeting vrijwel stabiel. Bij de architecten liggen de conjunctuurindicatoren hoger dan bij de najaarsmeting, ondanks een lagere bouwsom nieuwe opdrachten t.o.v. van vorig kwartaal. Bij de bouwbedrijven verwacht een groter aandeel van de bedrijven een omzetgroei. Per saldo verwachten de bedrijven in alle schakels van de bouwketen een toename van zowel de omzet als het personeelsbestand. Vooral de installatiebedrijven verwachten per saldo veel meer personeel aan te trekken. Ten opzichte van een half jaar geleden is het aandeel van bedrijven in de bouwketen, dat een krimp van het

personeelsbestand verwacht, stabiel gebleven. Het aandeel van de bedrijven dat een toename verwacht is opnieuw licht toegenomen. Daarmee is het saldo opnieuw positief en licht hoger. Bij de installatiebedrijven lagen de orderportefeuilles twee tiende maand lager dan een half jaar geleden. Bij de andere schakels in de bouwketen zijn de werkvoorraden toegenomen. In de totale bouwketen is de orderportefeuille met een tiende maand toegenomen naar 7,2 maanden.

De omzetonwikkeling van de schakels binnen de bouwketen sinds 2008 laat zien dat de omzet van de ingenieursbureaus in het eerste kwartaal van 2017 verder door groeit. Als gecorrigeerd wordt voor inflatie is het omzetvolume nog wel lager dan voor de crisis. Ook de gemiddelde omzet van de overige bedrijven is nog altijd lager dan voor de crisis. De architectenbureaus zijn van alle bedrijven in de bouwketen het zwaarst getroffen tijdens de crisis, maar laten sinds 2015 een solide groei zien. In het begin van 2013 heeft de gehele bouwketen de bodem bereikt. Vanaf 2015 is er over de gehele breedte sprake van omzetherstel.

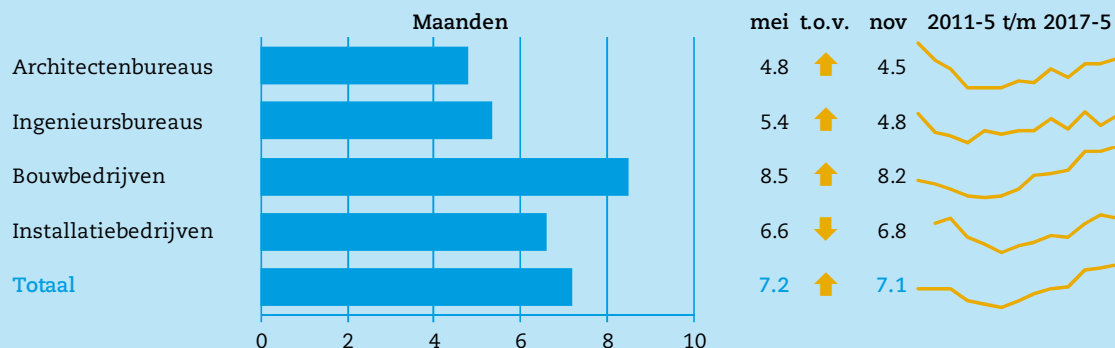
Stand van de conjunctuur per schakel in de bouwketen

Hieronder volgen voor iedere schakel de belangrijkste conclusies, waarbij de resultaten worden vergeleken met de uitkomsten van een half jaar geleden.

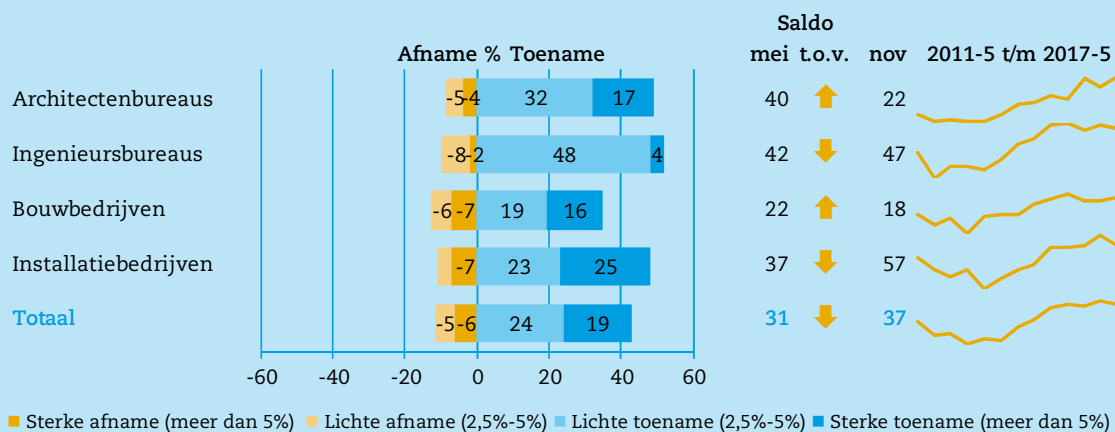
- **Architectenbureaus** – De gemiddelde orderportefeuille van nieuwe opdrachten aan architecten bedraagt 4,8 maanden, 0,3 maand hoger dan een half jaar geleden. Het aandeel dat een omzettoename verwacht is toegenomen, terwijl het aandeel dat uitgaat van een omzetzakking is afgenomen. Per saldo verwachten de architectenbureaus een toename van de omzet. De werkgelegenheidsverwachting is per saldo positief; bijna drie op de tien ondervraagden verwacht personeel aan te nemen, terwijl 6 procent een reductie verwacht.
- **Ingenieursbureaus** – De orderportefeuille is bij de voorjaarsmeting uitgekomen op 5,4 maanden, een toename van 0,6 maand ten opzichte van de vorige meting. Wel is deze nog 0,1 maand lager dan een jaar geleden. De verwachtingen voor de omzet zijn per saldo positief, waarbij meer dan de helft van de bedrijven een toename verwacht. Ook de verwachtingen voor het personeelsbestand zijn per saldo positief, hoewel dit saldo lager is dan een half jaar geleden.
- **Bouwbedrijven** – De orderportefeuille in deze sector ligt met 8,5 maanden werk drie tiende maand hoger dan een half jaar geleden. De verwachtingen van de bouwbedrijven over de omzet en werkgelegenheid zijn met respectievelijk 4 en 3 procentpunt gestegen ten opzichte van de najaarsmeting. Vier op de tien bedrijven verwachten voor de komende periode aantrekkende prijzen.
- **Installatiebedrijven** – De orderportefeuille in deze sector bedraagt 6,6 maanden, een afname van 0,2 maand ten opzichte van zes maanden geleden. De omzetverwachting is positief en zeer hoog, al is deze per saldo iets gezakt. De werkgelegenheidsverwachting is ten opzichte van een half jaar geleden ongeveer gelijk gebleven. Ongeveer driekwart van de installatiebedrijven verwacht een verbetering van het resultaat.

Dashboard conjunctuur bouwketen

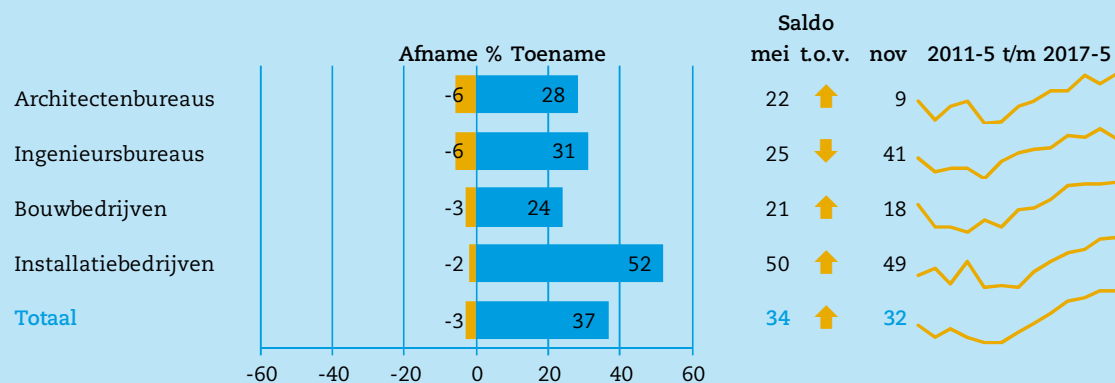
Orderportefeuille

Verwachting van bedrijven over de omzet 2^e kwartaal

Verwachting van bedrijven over het personeelsbestand 2^e kwartaal

Bron: EIB, UNETO-VNI/MC, Panteia/NLingenieurs, Panteia/BNA

1 Bouwketen

Deze paragraaf beschrijft de conjunctuur in de bouwketen. Het eerste deel geeft een beeld van de recente ontwikkelingen van de toegevoegde waarde, faillissementen, werkgelegenheid en werkloosheid. Vervolgens komen de huidige orderportefeuilles in de bouwketen aan bod. Tot slot worden de ontwikkelingen beschreven die ondernemingen in de bouwketen verwachten ten aanzien van hun omzet en personeelsbestand.

1.1 Recente ontwikkelingen

Economische groei

De Nederlandse economie is in het eerste kwartaal van 2017 met 3,4% gegroeid ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2016 (2,8% na correctie voor aantal werkdagen). Gecorrigeerd voor seizoensinvloeden was het bruto binnenlands product in het eerste kwartaal 0,4% groter dan in het vierde kwartaal van 2016 (zie dashboard recente ontwikkelingen). Hogere uitvoer, meer investeringen en consumptie droegen bij aan deze groei. De enige negatieve invloeden op de groei was de delfstoffenwinning. Met een toegevoegde waarde¹ die in het eerste kwartaal van 2017 5,7% hoger lag dan in hetzelfde kwartaal vorig jaar groeide de bouwnijverheid het hardst van alle bedrijfstakken. De toename ten opzichte van het voorgaande was 0,8%. Verder ligt ook de groei van onder andere de sectoren zakelijke dienstverlening, handel, vervoer en horeca boven de landelijke groeicijfers.

De bouw heeft sinds 2013 de weg omhoog weer gevonden. Sinds het bereiken van een dieptepunt in het eerste kwartaal van 2013, is de toegevoegde waarde van de bouw in totaal met ongeveer 30% toegenomen. Desondanks is het hoogste niveau van voor de crisis nog steeds niet bereikt. De investeringen in woningen zijn in het eerste kwartaal met 16% gestegen ten opzichte van vorig jaar. De verkopen van huizen vertonen onder invloed van de lage rente al bijna vier jaar een stijgende lijn en de huizenprijzen blijven stijgen.

In het afgelopen jaar nam de bouwproductie met 7% toe. De woningbouw realiseerde in 2016 een productiegroei van 14% en vormde hiermee de motor achter het stevige herstel. De utiliteitsbouw en de grond-, water- en wegenbouw bleven met een relatief minder sterke productiegroei van respectievelijk 3,5% en 1,5% hierbij achter. De investeringen in de gww zijn, na een terugval eind 2016, in het eerste kwartaal licht gestegen. Ook dit jaar zal de productiegroei aanhouden, waarbij de groei evenwichtiger verdeeld is tussen de verschillende sectoren. In het eerste kwartaal van 2017 zag de burgerlijke en utiliteitsbouw een omzetstijging van 9,6% ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. Ook de grond-, water- en wegenbouw noteerde een forse omzetstijging van ruim 4,6%.

Faillissementen

Sinds het tweede kwartaal van 2013 daalt het aantal faillissementen in de bouwnijverheid gestaag. In het eerste kwartaal van 2017 komt het aantal uitgesproken faillissementen uit op 143. In vrijwel alle subbranches binnen de bouw is het aantal faillissementen in het eerste kwartaal iets toegenomen ten opzichte van het voorgaande kwartaal. Alleen binnen een aantal subbranches van de grond-, water- en wegenbouw en bij de bouwinstallatiebedrijven was sprake van een lichte daling van het aantal faillissementen. Desondanks is het aantal faillissementen sinds begin 2009 nog niet zo laag geweest. In het eerste kwartaal van 2017 werden meer bouwbedrijven opgericht en lag het aantal opgeheven bouwbedrijven lager dan hetzelfde kwartaal een jaar geleden.

¹ De toegevoegde waarde wordt gedefinieerd als het totaal van lonen, salarissen, afschrijvingskosten, rentekosten en resultaat voor belasting (omzet minus ingekochte goederen en diensten).

Werkgelegenheid

De toename van het arbeidsvolume van werknemers zet ook in het eerste kwartaal van 2017 door. In het eerste kwartaal van dit jaar werkten er volgens het CBS ongeveer 295 duizend werknemers in de bouw. Dit zijn er, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden, ongeveer 5.000 meer dan een half jaar geleden. De stijging van deze werkgelegenheid is sinds het eerste kwartaal van 2017 aan de gang. De inzet van zelfstandigen ligt voor het zevende kwartaal op rij rond het huidige niveau.

Het aantal openstaande vacatures in de bouw is in het eerste kwartaal van 2017 spectaculair gestegen. In totaal stonden er 9.600 vacatures open, een stijging van ruim 30% ten opzichte van 7.300 openstaande vacatures in het laatste kwartaal van 2016. De groei die in het vorige kwartaal ondanks seizoensinvloeden zichtbaar was, is in 2017 doorgezet. Een dergelijke stijging is sinds het eerste kwartaal van 2014 niet meer voorgekomen. Het aantal nieuwe vacatures is in het eerste kwartaal ook gestegen van 8.000 naar 10.000. De vacaturegraad, het aantal vacatures per duizend banen, is daarmee ook gestegen van 24 naar 32.

Werkloosheid

Volgens cijfers van het UWV is het aantal personen met een WW-uitkering in de uitvoerende bouw in april 2017 ten opzichte van oktober 2016 met 993 afgenomen tot 7.805 personen. Ook lag het aantal personen met een WW-uitkering in april lager dan het aantal in dezelfde maand een jaar geleden (13.352). De totale Nederlandse werkloosheid is volgens seizoensgecorrigeerde cijfers van het CBS tot en met het eerste kwartaal van 2017 afgenomen tot 500.000 personen (5,6% van de beroepsbevolking). Bij de vorige meting bedroeg de werkloze beroepsbevolking nog 505.000 personen.

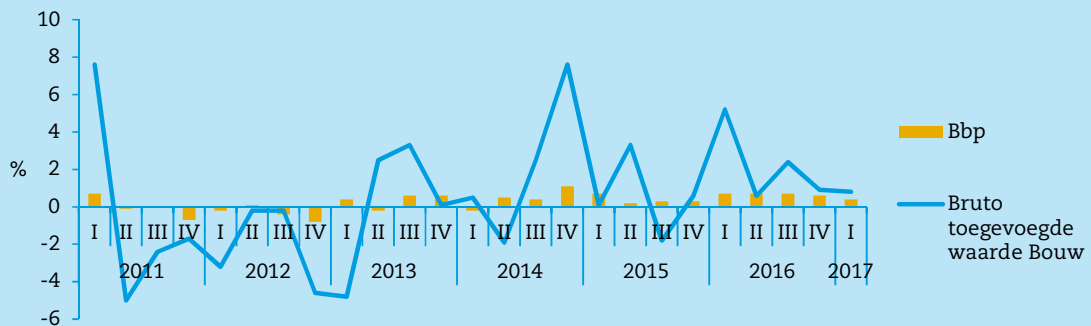
Ontwikkelingen omzet

Na het uitbreken van de crisis in de zomer van 2008 nam de omzet in de gehele bouwketen af. De ingenieursbureaus zitten inmiddels boven het niveau van 2008. De installatiebureaus zijn in het afgelopen halfjaar enigszins teruggezaakt; waar het omzetniveau in oktober 2016 nog boven het niveau van 2008 lag, ligt deze er nu iets onder. Ook bij de overige bedrijven binnen de bouwketen is de omzet in 2017 lager dan het niveau van voor de crisis. Houden we rekening met inflatie, dan is het productievolume van de ingenieursbureaus in het eerste kwartaal van 2017 nog altijd lager dan het niveau van voor de crisis.

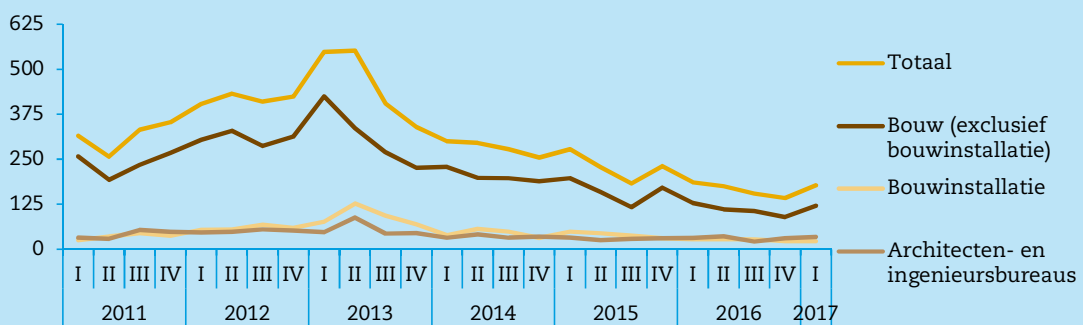
Dashboard recente ontwikkelingen

Economische groei

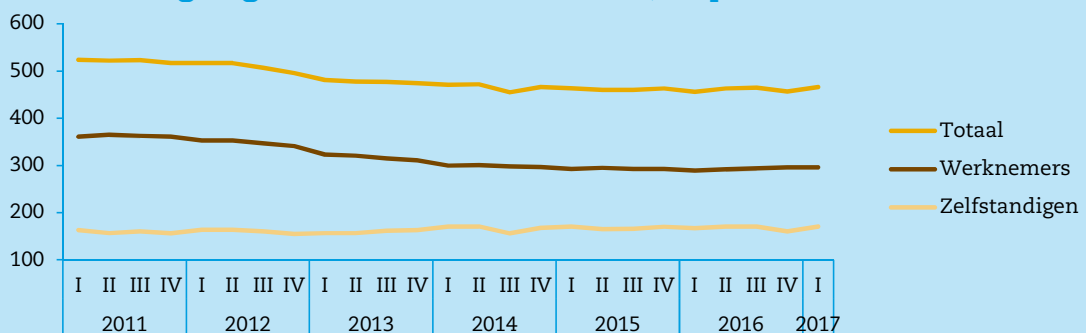
Volumeontwikkeling bbp en toegevoegde waarde in de bouw, kwartaal op kwartaal mutaties in procenten

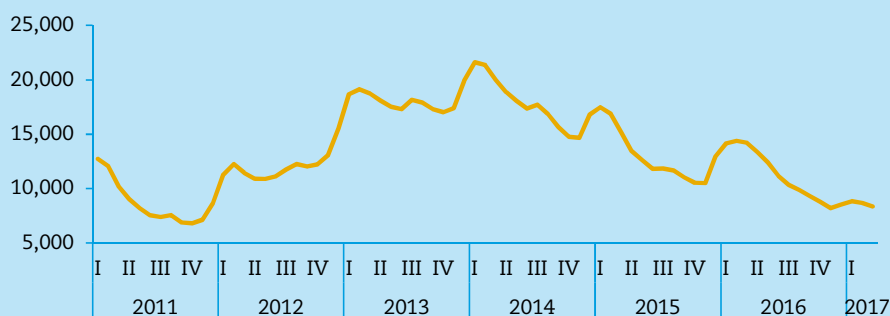
Faillissementen in de bouwketen

Werkgelegenheid in de bouwsector, in personen x 1.000

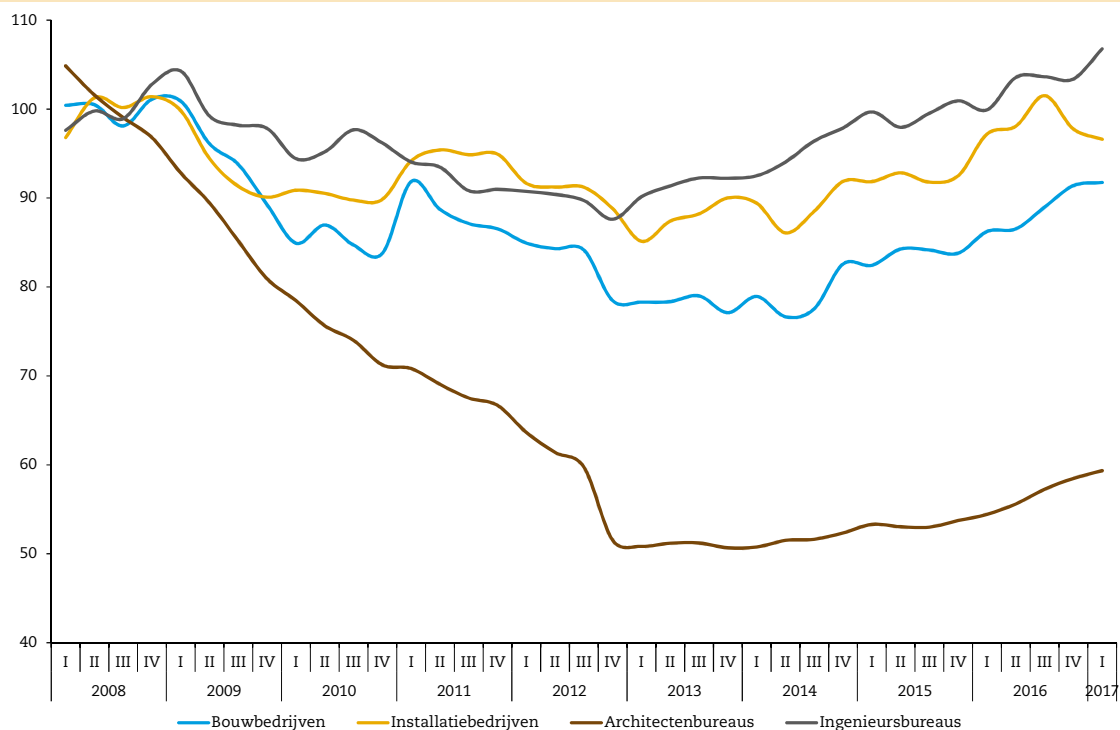

Aantal personen met een WW-uitkering in de uitvoerende bouw

Bron: CBS, UWV

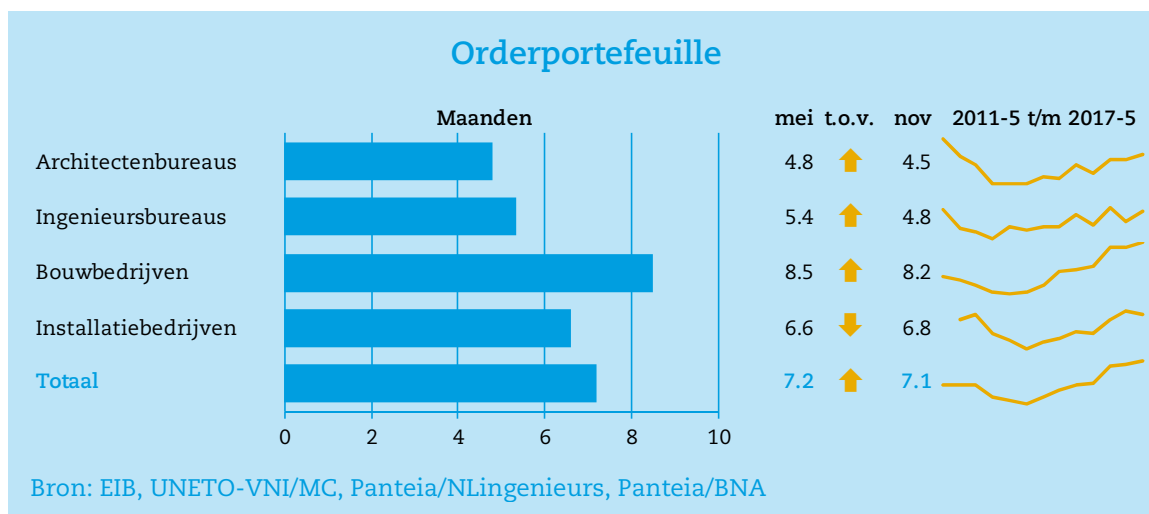
Figuur 1 Ontwikkeling (seizoensgecorrigeerde) omzet per schakel binnen de bouwketen, 2008-2017, 2008=100, lopende prijzen

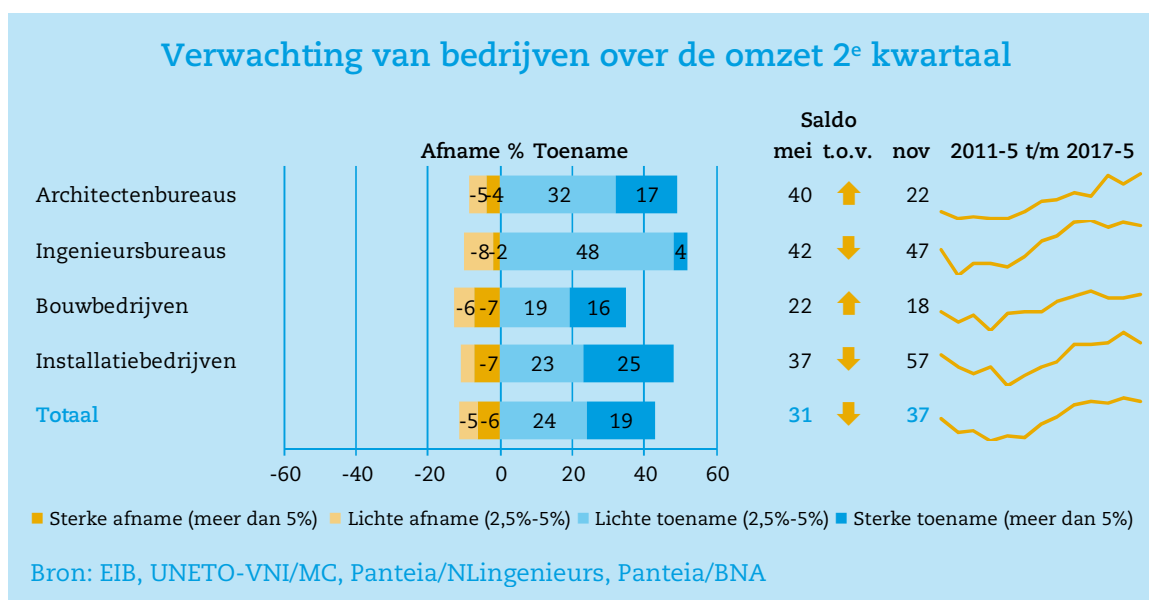
Bron: CBS, EIB

In figuur 1 wordt de seizoensgecorrigeerde ontwikkeling van de omzetwaarde van de afzonderlijke schakels binnen de bouwketen gedurende de periode 2008 tot en met het laatst bekende kwartaal van 2017 naast elkaar gezet. In het afgelopen jaar zette het herstel van de omzet van architectenbureaus en ingenieursbureaus opnieuw gestaag door. De (nominale) omzet van de ingenieursbureaus heeft inmiddels de niveaus van voor de crisis overtroffen, terwijl die van de architectenbureaus hier nog steeds ruim 40% onder ligt. Ook bij de bouwbedrijven is er in 2016 een gestage groei van de omzet te zien. De groei vlakke wat af in het eerste kwartaal van 2017. De omzet van de installatiebedrijven is na een piek in het derde kwartaal van 2016, waarbij de omzet weer op het niveau van 2008 zat, iets gezakt.

1.2 Conjunctuur bouwketen

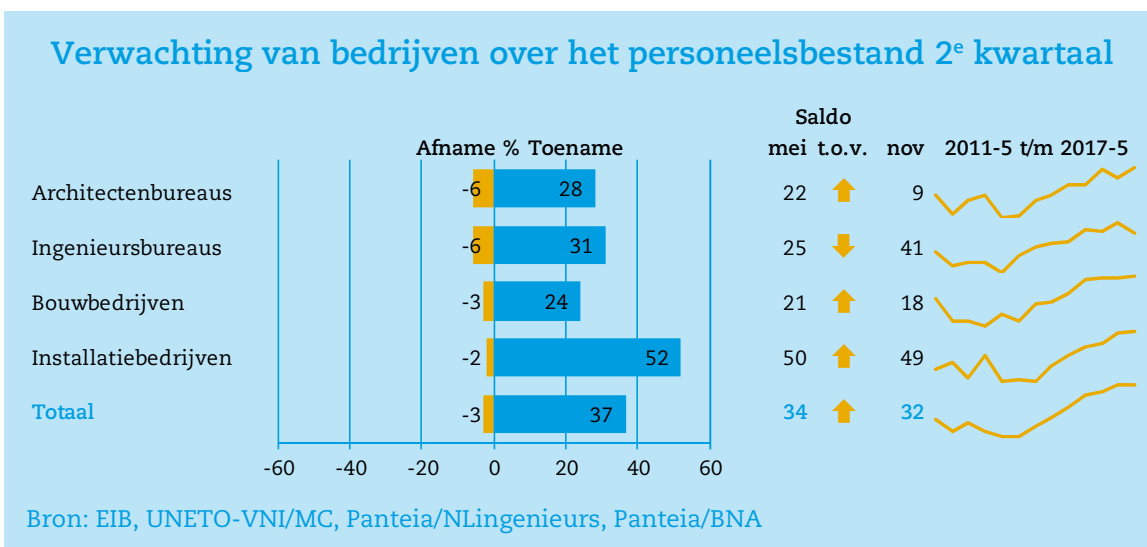

De ontwikkeling van de orderportefeuilles binnen de bouwketen is in het dashboard conjunctuur bouwketen weergegeven. De orderportefeuille is over de gehele bouwketen met een tiende maand toegenomen naar 7,2 maanden. Daarmee is de totale werkvoorraad voor het zevende opeenvolgende half jaar toegenomen. Bij de schakels binnen de bouwketen was sprake van een gemengd beeld ten opzichte van zes maanden terug. Met een afname van 0,2 maand zijn de installatiebedrijven de enige daler. De werkvoorraad van de ingenieursbureaus laat met 0,6 maand de grootste groei zien, terwijl de orderportefeuilles van de bouwbedrijven en architectenbureaus met 0,3 maand zijn gestegen. Bij de bouwbedrijven is de groei van de werkvoorraad bij zowel de burgerlijke en utiliteitsbouw (b&u) als de grond-, water- en wegebouw (gww) terug te zien.

Het dashboard conjunctuur bouwketen toont hoe de bedrijven en bureaus in de verschillende schakels van de bouwketen verwachten dat hun omzet zich zal ontwikkelen. Het aandeel bedrijven dat een omzetsdaling verwacht is over de gehele lijn ongeveer gelijk gebleven. Het aandeel dat een omzetsijging verwacht is daarentegen afgenomen, waardoor de omzetverwachting per saldo is afgenomen. Desondanks verwachten alle schakels in de bouwketen per saldo een toename van de omzet.

Opvallend is de sterk verbeterde omzetverwachting van de architectenbureaus ten opzichte van een half jaar geleden. Binnen deze schakel verwacht bijna de helft van de bureaus een omzetstijging, terwijl slechts 9% een omzetafname verwacht. Bij de ingenieursbureaus blijft de omzetverwachting per saldo zeer positief, ondanks een lichte daling ten opzichte van een half jaar geleden. Verder is het aandeel van bouwbedrijven dat een omzetstijging verwacht licht toegenomen, met een bijbehorende stijging in het saldo. De installatiebedrijven verwachten per saldo een omzetgroei, alleen is dit saldo ten opzichte van het hoge niveau van zes maanden geleden afgenomen. Belangrijkste oorzaak hiervan is de daling van het aandeel bedrijven dat een stijging verwacht, van 65% naar 48%.

De verwachte ontwikkelingen van het personeelsbestand worden beïnvloed door de verwachtingen rond de eigen bedrijvigheid. Het dashboard conjunctuur bouwketen toont hoe de verschillende typen bedrijven de ontwikkeling van hun personeelsbestand inschatten. Per saldo is het beeld positief en hoger dan zes maanden geleden. Over bijna de gehele linie is het aandeel bedrijven dat een toename van het personeelsbestand verwacht opnieuw gestegen. Opvallend is dat het saldo voor de ingenieursbureaus als enige is gedaald. Desondanks blijft het saldo voor deze schakel zeer positief. Bij de installatiebedrijven is het saldo opnieuw verbeterd. Dit komt omdat slechts 2% van de bedrijven binnen deze schakel een afname van het personeelsbestand verwacht. Het aandeel van respondenten dat een toename verwacht, is ten opzichte van een half jaar geleden voor de installateurs opnieuw toegenomen. De architectenbureaus en bouwbedrijven laten per saldo een hogere en positieve verwachting zien.

Over het algemeen verwachten meer dan drie op de vijf bedrijven dat het personeelsbestand niet in omvang zal veranderen. Het aandeel bedrijven dat een groei van het personeelsbestand verwacht is ruim twaalf keer zo groot als het aandeel dat een krimp verwacht. Het positieve beeld ten aanzien van de werkgelegenheid binnen de bouw wordt ook bevestigd door de vacature-indicator voor de bouw van het CBS, die verschillende verwachtingen over werkgelegenheid van ondernemers combineert. Deze was aan het eind van het eerste kwartaal positief, wat betekent dat het aantal vacatures in de bouw de komende maanden naar verwachting zal toenemen. Sinds begin 2013 heeft zich in de vacature-indicator – op enkele schommelingen na – een maandelijks positieve ontwikkeling voorgedaan. Sinds december 2013 is de indicator weer positief.

2 Architectenbureaus

De orderportefeuille van de architectenbureaus bedraagt 4,8 maanden en is hiermee ten opzichte van een half jaar geleden met 0,3 maand toegenomen. Ook de werkgelegenheidsverwachting is significant gestegen. Van de architectenbureaus verwacht 28% een stijging van het aantal medewerkers en 6% verwacht een daling. De omzetverwachting is per saldo gestegen ten opzichte van de vorige meting. Bijna de helft van de bedrijven verwacht een hogere omzet.

Tabel 2.1 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. De ontwikkelingen in het belang van de marktsectoren lopen uiteen. Het verwachte belang van de marktsectoren kantoren en winkels is ten opzichte van zes maanden geleden per saldo minder negatief. Bij de marktsector onderwijs is het verwachte belang per saldo negatief geworden. De overige belangen van marktsectoren zijn stabiel gebleven of toegenomen. In het derde kwartaal van 2016 ontvingen architecten minder nieuwe opdrachten dan in het kwartaal ervoor. De bouwsommen van opdrachten in zowel de woningbouw als de utiliteitsbouw zijn gedaald. Vooral de bouwsommen voor niet-nieuwbouw van woningen zijn in het derde kwartaal sterk gedaald, na een sterke stijging het kwartaal ervoor. Binnen de utiliteitsbouw valt op dat de met nieuwbouw gemoeide bouwsommen relatief sterk daalden.

Tabel 2.1 Ontwikkeling van het belang van architectenbureaus in deelsectoren van de markt; indexcijfers bouwsom nieuwe opdrachten

belang in omzet architecten	% afname versus % toename				
	november 2016		mei 2017		
Orderportefeuille (aantal maanden)	4,5		4,8		
Belang ¹ per marktsector	% -	% +	% -	% +	
- Woningen	49%	7	61	5	66
- Kantoren	8,5%	28	17	24	21
- Winkels	3%	29	17	23	18
- Onderwijs	6%	15	26	24	23
- Gezondheidszorg	8,5%	9	36	13	50
- Stedenbouw	1,5%	8	38	9	43
- Gemengde projecten	7,5%	5	53	5	54
- Overig	16%	6	31	8	43
Honorarium		8	12	9	29
Bouwsom nieuwe opdrachten (index 2010 = 100)					
		2015-IV	2016-I	2016-II	2016-III
Totaal gebouwen		99,5	94,7	113,9	103,3
Woningen	Totaal	127,6	130,7	149,7	140,9
	Nieuwbouw	117,2	123,9	137,6	131,3
	Niet nieuwbouw	207,0	183,6	244,8	214,9
Utiliteitsgebouwen	Totaal	74,8	63,6	83,9	70,7
	Nieuwbouw	62,4	58,1	87,6	68,6
	Niet nieuwbouw	105,6	77,6	81,2	76,3

¹ Hier worden alleen bureaus die actief zijn in de betreffende sectoren beschouwd

Bron: Panteia/BNA, CBS

3 Ingenieursbureaus

Het conjunctuurbeeld voor de ingenieursbureaus laat positieve signalen zien. Zo is de orderportefeuille met 0,6 maanden gestegen naar 5,4 maanden. Zowel de omzet- als de werkgelegenheidsverwachting zijn, ondanks lichte verslechtingen, per saldo zeer positief. Zo verwacht per saldo 42% van de bedrijven een omzetsijging en een kwart van de bedrijven verwacht per saldo personeel aan te nemen.

Tabel 3.1 laat de uitkomsten zien voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. In de ontwikkeling van de tarieven verwacht ongeveer 85% van de respondenten dat de tarieven gelijk zullen blijven, meer dan 10% verwacht de tarieven te verhogen. De ontwikkeling per marktsegment laat ook een positief beeld zien. De respondenten verwachten per saldo in alle marktsegmenten een stijging te zien van de omzet.

Tabel 3.1 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren, ingenieursbureaus

	november 2016	mei 2017	
Orderportefeuille (aantal maanden)	4,8		5,4
Verwachting ontwikkeling tarieven (%)			
- toename	9		13
- gelijk	91		85
- afname	0		2
Omzetontwikkeling per marktsegment ¹		% –	% +
Utiliteitsbouw		6	67
Installaties		0	63
Milieu advisering		5	60
RO-advisering		0	52
Projectmanagement		4	60
Industrie		4	46
Buitenland		0	44
Overig		0	56

Bron: Panteia/NLingenieurs

¹ Vanwege aanpassingen in de enquête, zijn een aantal indicatoren vervangen. Daarom is het niet mogelijk om een vergelijking te maken met de vorige meting.

4 Bouwbedrijven

De conjunctuur is voor de bouwbedrijven in het afgelopen half jaar verbeterd. De orderportefeuille in de totale bouw is uitgekomen op 8,5 maanden, een toename van 0,3 maanden. Deze groei was in beide sectoren te zien. In de burgerlijke en utiliteitsbouw valt vooral de orderportefeuille van de woningbouw op. Met een werkvoorraad van 10,0 maanden komt deze uit op het hoogste niveau ooit. Ook in de grond-, water- en wegenbouw is de orderportefeuille gestegen, met 0,2 maanden. De werkgelegenheidsverwachting is licht gestegen ten opzichte van een half jaar geleden. Bij zowel de b&u als de gww is deze verwachting positief. Ten opzichte van een half jaar geleden stijgt het aandeel bouwbedrijven dat een omzetsijging verwacht naar 22%.

Tabel 4.1 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. Het aandeel bouwbedrijven dat aangeeft geen stagnatie te ondervinden in onderhanden werk is licht gestegen. Het aandeel van de bedrijven dat een stagnatie verwacht door onvoldoende orders is gedaald naar 11%, een daling van 6 procentpunt. Dit betekent dat de verwachte stagnatie voornamelijk wordt veroorzaakt door factoren als een gebrek aan personeel en materiaal, stagnatie bij onderaannemers en andere oorzaken. De bouwbedrijven beoordelen hun orderpositie positiever dan een half jaar geleden. Ruim drie op de vijf bedrijven beoordelen hun orderpositie als normaal. Al met al lijken alle seinen, zeker voor de b&u, op groen te staan.

Tabel 4.1 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren, bouwbedrijven (totaal en naar de deelsectoren B&U en GWW)

		november 2016	mei 2017
Geen stagnatie in onderhanden werk (%)	Bouw	70	73
	B&U	69	69
	GWW	72	82
Stagnatie vanwege onvoldoende orders (%)	Bouw	17	11
	B&U	14	11
	GWW	25	10
Orderportefeuille (aantal maanden)	Bouw	8,2	8,5
	B&U	9,0	9,4
	GWW	5,8	6,0
Beoordeling orderpositie (%)			
- groot		22	23
- normaal		59	65
- klein		19	12
Verwachte prijsontwikkeling (%)			
- toename		41	40
- gelijk		58	58
- afname		1	2

Bron: EIB

5 Installatiebedrijven

De orderportefeuille van de installatiebedrijven is met 0,2 maand afgenomen naar 6,6 maanden. De werkgelegenheidsverwachting is opnieuw hoger dan een half jaar geleden, het zesde half jaar op rij. Het aandeel van bedrijven dat een stijging van de werkgelegenheid verwacht ligt nu boven de 50%. Het saldo omzetverwachting is ten opzichte van november 2016 gedaald, maar is per saldo sterk positief. De omzetverwachting is hiermee voor het vijfde half jaar op rij positief

Tabel 5.1 toont de resultaten voor een aantal andere conjunctuurgerelateerde indicatoren. Per saldo is de verwachting van het toekomstig resultaat positief. Van de installatiebedrijven verwacht een meerderheid een toename in het toekomstig resultaat. Tevens verwachten nu minder bedrijven een afname van het toekomstig resultaat waardoor per saldo een verbetering optreedt. Over zowel het verwachte prijsniveau als het aantal offerteaanvragen zijn de installatiebedrijven per saldo positiever geworden. Al met al is het beeld in de installatiesector positief.

Tabel 5.1 Diverse conjunctuurgerelateerde indicatoren, installatiebedrijven (met minimaal 25 werknemers)

		november 2016	mei 2017
Orderportefeuille (aantal maanden)		6,8	6,6
Resultaatverwachting (%)	- toename	69	73
	- gelijk	30	24
	- afname	2	3
Ontwikkeling t.o.v. vorig kwartaal (%) prijsniveau	- toename	45	50
	- gelijk	54	46
	- afname	2	4
Aantal offerteaanvragen (%)	- toename	44	57
	- gelijk	45	35
	- afname	11	8

Bron: UNETO-VNI/MC

Bijlage A De opbouw van de monitor

Sinds 2011 heeft het EIB in halfjaarlijkse rapportages de conjunctuur in de bouwketen beschreven. BNA, Bouwend Nederland, NLingenieurs en UNETO-VNI zijn de organisaties die bij dit onderzoek betrokken zijn. De huidige rapportage is de dertiende in de reeks. De rapportage behandelt de bouwketen in het eerste hoofdstuk als geheel. In de daarop volgende hoofdstukken wordt ingegaan op de afzonderlijke schakels binnen de bouwketen, die vertegenwoordigd worden door de hierboven genoemde organisaties.

In deze rapportage wordt de stand van de conjunctuur in de bouwketen in de eerste helft van 2017 geanalyseerd. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de meest recente conjunctuuronderzoeken van de betrokken brancheorganisaties. Tabel A.1 laat zien welke partijen deze onderzoeken hebben uitgevoerd.

Voor de respons op de verschillende onderzoeken geldt dat deze in relatie tot de onderzochte populaties bevredigend tot goed zijn. Bij het bepalen van de uitkomsten voor de totale bouwketen wordt de personeelsomvang per schakel binnen de bouwketen gebruikt voor de weging van sectorgegevens.

Tabel A.1 Bronvermelding en overzicht van respons per schakel binnen de bouwketen, in aantal en als percentage van het aantal geënquêteerde bedrijven

Branche	Onderzoek door	Aantal	Percentage najaarsmeting 2016	Percentage voorjaarsmeting 2017
Architectenbureaus	Panteia/BNA	221	20%	22%
Ingenieursbureaus	Panteia/NLingenieurs	49	25%	25%
Bouwbedrijven	EIB	293	39%	31%
Installatiebedrijven	UNETO-VNI/MC	111	14%	24%

Bron: EIB, UNETO-VNI/MC, Panteia/NLingenieurs, Panteia/BNA

De in deze monitor vermelde verwachtingen hebben per partij betrekking op een andere verslagperiode. In onderstaande tabel A.2 is dit samengevat.

Tabel A.2 Periode waarop de verwachtingen betrekking hebben

Branche	Meting van november 2016	Meting van mei 2017
Architectenbureaus	vierde kwartaal	tweede kwartaal
Ingenieursbureaus	vierde kwartaal	tweede kwartaal
Bouwbedrijven	vierde kwartaal	tweede kwartaal
Installatiebedrijven	vierde kwartaal	tweede kwartaal

Bron: EIB, UNETO-VNI/MC, Panteia/NLingenieurs, Panteia/BNA

eib

Economisch Instituut
voor de Bouw

Koninginneweg 20
1075 CX Amsterdam

t (020) 205 16 00

eib@eib.nl

www.eib.nl